

‘Deze verkiezingen laten zien: de populistische schimmel zit overal’

Maarten van Rossem is blij dat de verkiezingen ('een pijnlijke vertoning') er weer opzitten. Wat rest: een vlijmscherpe analyse over de campagne en de uitslag. 'Een optimist zal na de overwinningsnederlaag van de VVD zeggen: gelukkig hebben de redelijkheid en het antipopulisme gezegevierd. Was dat maar waar.'

Phil Nijhuis/HH

De verkiezingen zijn godzijdank weer afgelopen. Het feest van de democratie was de afgelopen maanden in Nederland een pijnlijke vertoning, die vooral liet zien hoezeer de populistische schimmel het hele politieke bestel en een aanzienlijk deel van de partijen heeft aangetast. De verkiezingen gingen vrijwel permanent over de politicus die vooral afwezig was, Geert Wilders. Dat we ons dit jaar mochten verheugen in een enorme internationale belangstelling had maar één oorzaak: Wilders en zijn PVV. Ging het populisme ook in een over het algemeen zo ongekennd suf en braaf land als Nederland winnen? Dan was de liberaal-democratische wereldorde ten dode opgeschreven. Na de Brexit en Trump zou dan Geert komen, en dat zou de populistische lawine definitief in beweging zetten. Dan waren Frankrijk en Duitsland waarschijnlijk ook naar het populisme gekanteld.

Variant van het populisme

In Nederland leefde de hele politiek, maar toch bovenal de VVD, in doodsnood voor Wilders. Ten tijde van de migratiecrisis in 2015 zag het ernaar uit dat Wilders bij de verkiezingen van dit jaar met gemak de grootste zou kunnen worden. Ook in 2016 leidde hij in de peilingen. De beste aanpak van deze dodelijke dreiging leek de VVD om een eigen variant van het populisme op te tuigen, een strategie die de VVD trouwens niet veel moeite kostte. Daarmee versterkte de VVD, later in de campagne bijgestaan door een verrassend populistische Buma, het toch in Nederland al voortwoekerende populistische discours. Over dat pijnlijke onderwerp later meer.

Het miniprogramma van de PVV valt beter te beschouwen als een opgestoken middelvinger

Eerst moet duidelijk gemaakt worden wat eigenlijk de precieze positie van de PVV is. Enkele weken geleden zei [Henk Kamp tegen NRC](#) dat de PVV van "beperkte relevantie" was. Ik citeer Henk Kamp omdat hij in dit verband als conservatieve VVD'er een onverdachte informant is. Waarom van beperkte relevantie? Omdat de PVV helemaal geen politieke partij is, maar een

beweging met één lid, te weten Wilders. De PVV heeft ook geen echt programma, aangezien het beroemde A4-tje niet als zodanig kan worden beschouwd. Dat miniprogramma valt beter te beschouwen als een opgestoken middelvinger. Uit de Europese Unie en terug naar de gulden is infantiele sprookjespolitiek en de rest van het programma is strijdig met de Grondwet.

Ten slotte ontbreekt het de PVV aan ter zake kundig personeel om de eventuele politieke verantwoordelijkheid te bemannen. Het bestaande PVV-personeel heeft een hoog 12 ambachten en 13 ongelukken-gehalte. Voorts weten we dat geen enkele politieke partij met Wilders in zee wilde. Dus zelfs als hij de grootste zou worden, zou hij niet aan de macht komen. Dat viel voor veel buitenlandse journalisten lastig te begrijpen, dat de grootste niet noodzakelijkerwijze aan de macht komt. De essentie is dat de PVV geen werkzame politieke formatie is, het is een eenmansprotestbeweging, een koortsthermometer van het boze Nederland.

De PVV: kampioen in de peilingen

Dat een overwinning van Wilders de populistische lawine immens zou versterken en direct naar een overwinning van Le Pen zou leiden en een dreigende opkomst van de Alternative für Deutschland (Afd), was de angstdroom van de internationale pers. Brexit, Trump etc. etc. Maar waarom zou dat zo zijn? De ontwikkelingen in Duitsland wijzen in ieder geval in een heel andere richting.

Dat alles neemt natuurlijk niet weg dat het voor de VVD en ook de rest van het Nederlandse politieke bestel prettiger zou zijn als de PVV niet de grootste zou worden. Dat is nu gisteren ook niet gebeurd. Wilders heeft wel wat gewonnen, maar ziet de uitslag ongetwijfeld als een pijnlijke nederlaag. De uitslag bevestigt een patroon: Wilders is de kampioen van de peilingen en stelt teleur bij de enige peiling die er wat toe doet: de verkiezingen. Dat is geen toevalligheid, de PVV is een protestbeweging, drijvend op vage angsten en onlustgevoelens. Dat protest wordt gemakkelijker geuit bij peilingen dan als je daadwerkelijk je stem moet uitbrengen op een partij met een krankzinnig programma.

Zouden de internationale media nu ook komen melden dat het verdriet van Wilders zal leiden tot een overwinning van Macron in Frankrijk en de zeer pro-europese Schultz in Duitsland? Moeten we hier nu ineens een grote kentering in zien? Het einde van de populistische bestorming van de benarde veste van het verlicht liberale gezonde verstand? Ach, was het maar waar.

Pleur op en doe normaal

Een optimist in Nederland zal waarschijnlijk na de overwinningsnederlaag van de VVD zeggen: gelukkig hebben de redelijkheid en het antipopulisme gezegevierd. Opnieuw, was dat maar waar. Immers, ook in de VVD woekert de schimmel van het populisme. De populistische VVD-campagne begon met het keurig gearrangeerde optreden van Rutte in het programma Zomergasten. Na beeld van protesterende Turken die de Nederlandse media hinderden, liet hij zich schijnbaar spontaan ontvallen dat hier slechts de uitroep paste: Pleur Op (naar eigen land).

Dit bleef het centrale thema van de VVD-campagne. Onze typisch Nederlandse levenswijze zou bedreigd worden door mensen die zich niet "normaal" weten te gedragen. In [Rutte's fameuze brief](#) denk je als lezer nog even dat die bedreiging van iedereen kan komen, maar al snel blijkt dat het om migranten gaat. Onze levenswijze is in gevaar, dat moeten we niet laten gebeuren! Voor deze vage beschuldigingen en waarschuwingen werd geen enkel concreet bewijs geleverd. Het was retoriek en

het bleef retoriek. Dat er in Nederland zoiets is als "normaal gedrag" en een typisch Nederlandse levenswijze, gaat uit van de gedachte dat er een nationale identiteit is, een soort kernkarakter van het Nederlandse volk. Deze hele retoriek is in essentie populistisch. Wij normale Nederlanders leven hier fijn ons heerlijke leventje en willen daarbij niet gehinderd worden door abnormale mensen met een andere identiteit. Wat dat "normaal" precies inhoudt, krijgen we niet te horen om de eenvoudige reden dat er niet zoiets is: [de Nederlandse identiteit bestaat niet](#). Er is ook niet een typisch Nederlandse manier van leven, gestoeld op een in de loop der eeuwen gevormde identiteit. Nederland is een verrassend heterogeen land, multicultureel zou ik haast zeggen. Dat vindt de VVD pas erg, multicultureel, dat is een vloek in de populistische kerk. We zijn in Nederland monocultureel!

Die angst voor jihadisme: je hebt een grotere kans vermoord te worden door een psychotische jongeman

Onderdeel van deze retoriek zijn ook de aanhoudende waarschuwingen voor de reusachtige gevaren van het jihadisme.

We moeten altijd alert zijn, aldus Rutte. Dat het hier gaat om risico's die statistisch verwaarloosbaar klein zijn, dat hoor je niet van onze overheid. Je hebt in Nederland een heel wat grotere kans om vermoord te worden door een psychotische jongeman die het Openbaar Ministerie vergeten heeft op te sluiten.

Normen en waarden

In de latere fases van de campagne sloot Sybrand Buma zich bij dit discours aan. Hij beweerde nu dat juist Rutte de boel had laten verloederen; zeker niet "normaal" genoeg. Buma hamerde op het verlies van normen en waarden, ook een favoriet populistisch thema. Niemand weet immers precies hoe het daarmee zit, bovendien kan de overheid er eigenlijk niets aan doen, maar wat je kunt je er fijn retorisch mee aan de slag. Remedie tegen de verloedering zocht Buma in het zingen van het Wilhelmus. Ik hoop dat hij ook teleurgesteld is door de uitslag! Dat verdient hij ten volle.

Normen en waarden: niemand weet precies hoe het daarmee zit, maar wat kun je er fijn retorisch mee aan de slag

Ten slotte nog een kwestie die de normen en waarden betreft. Een commissie van 5 prominente juristen constateerde dat maar liefst 5 van de 13 partijen (te weten de VVD, PVV, SGP, het CDA en VNL) voorstellen doen in hun programma's die direct [strijdig zijn met onze grondwettelijke vrijheden](#). Bij al die vage kletspraat over "normaal" en de normen en de waarden is er een document waarin onze normen en waarden zeer concreet zijn vastgelegd, dat is nu juist onze grondwet. En daar nemen die partijen, de VVD voorop, een loopje mee. Dat is pas verloedering van normen en waarden.

Tot slot

Dan nog wat kleinigheden. Zouden we bij een volgende verkiezing verschoond kunnen blijven van al die debatjes? En de voortdurende discussie over al die debatjes? En de eindeloze nabeschouwingen over die debatjes in de talkshows? Is er werkelijk een kiezer die iets geleerd heeft van die debatjes? Die zijn allemaal even voorspelbaar. Beperk het tot een debat tot vlak voor de verkiezingen. Nu was het debatcircuit een aanfluiting.

De PvdA heeft ingrijpend verloren. Dat is bepaald niet onverwacht. Dat verlies wortelt in de formatie van 2012. Vervolgens heeft de PvdA in de volgende jaren onvoldoende duidelijk weten te maken dat zij de hoeder is van de Verzorgingsstaat. En dat is nu juist haar allerbelangrijkste taak.

Nog even voor de duidelijkheid: het zittende kabinet dat de rit keurig heeft uitgezet en het niet abominabel, maar ook niet vreselijk goed heeft gedaan, heeft 38 zetels verloren. 38!

Het politieke bedrijf is nu weer verder versplinterd. Het is maar de vraag of dat zo erg is als iedereen schijnt te denken. Mijn indruk is dat de Nederlandse democratie heel behoorlijk functioneert. Zij weerspiegelt in het post-verzuilingstijdperk de verdeeldheid en ook wel de verwarring van de kiezers. Dat is nu juist wat een democratisch bestel moet doen. De opkomst lag iets onder de 80 procent, dat is ook comparatief gezien een indrukwekkend percentage.

Dan de formatie, die gaat volgens de deskundigen ellenlang duren. Wie weet; de kern van het nieuwe kabinet wordt gevormd door VVD, D66 en CDA. Dan moeten ze er nog een zetel of tien bij zoeken, zou dat zo moeilijk zijn? Rutte heeft zich in het verleden een meester getoond in dit soort operaties. Moedig voorwaarts en dood aan het populisme.

Dit is een exclusieve, online special van Maarten!, het blad van Maarten van Rossem. In dit driemaandelijke tijdschrift becommentarieert Nederlands bekendste historicus en Amerikadeskundige in zijn nuchtere en relativerende stijl de actualiteit. Dat levert al 10 jaar verrassende analyses en scherpe inzichten op. Meer weten? Kijk op maartenonline.nl/magazine.